

J.M. Biemans
M.J. Voskuilen

Interne Nota 442

MONITORING VAN DE LAND- EN TUINBOUW IN NOORD-BRABANT

Periode 1992-1994

September 1995

SIGN. LS-442
EX. NO. C
MLV:

Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO)
Afdeling Structuuronderzoek

INHOUD

	Blz.
SAMENVATTING	5
1. INLEIDING	7
1.1 Achtergrond en doel	7
1.2 Gebiedsindeling	7
1.3 Aard van het rapport	7
1.4 Leeswijzer	9
2. ONTWIKKELINGEN IN DE HOOFDSTRUCTUREN	10
2.1 Aantal bedrijven	10
2.2 Productie-omvang	10
2.3 Grondgebruik	11
2.4 Bedrijfsomvang	12
3. ONTWIKKELINGSGEBIEDEN	13
3.1 <i>Inleiding</i>	13
3.2 Rundveehouderij	13
3.3 Intensieve veehouderij	14
3.4 Akkerbouw	15
3.5 Glastuinbouw	16
3.6 Boomteelt	17
3.7 Vollegrondsgroenteteelt	18
3.8 Champignonteelt	19
4. CONCLUSIES	21
4.1 Hoofdstructuren	21
4.2 Ontwikkelingsgebieden	21
LITERATUUR	23
BIJLAGEN	25
1. Nederlandse grootte-eenheid	26
2. Bedrijfstypering	27

SAMENVATTING

Achtergrond en doel

Het Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO) voert in opdracht van de provincie Noord-Brabant onderzoek uit naar de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Noord-Brabant. Achtergrond is de wens van de provincie om op jaarlijkse basis te kunnen beoordelen of de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw verlopen volgens de in het streekplan van 1992 uitgezette beleidslijnen.

Het onderzoek beoogt kwantitatieve informatie over de relevante ontwikkelingen in de agrarische sector beschikbaar te stellen én wil tevens de belangrijkste aspecten van deze ontwikkelingen analyseren en beschrijven. Het onderzoek wordt een aantal jaren herhaald. De onderzoeksperiode is deze keer 1992-1994.

Hoofdstructuren

Het streekplan onderscheidt drie hoofdstructuren: de agrarische hoofdstructuur, de groene hoofdstructuur en de stedelijke hoofdstructuur. Uit het oogpunt van de land- en tuinbouw is de agrarische hoofdstructuur het belangrijkste. Deze hoofdstructuur omvat 84% van de Brabantse land- en tuinbouwbedrijven, 83% van het totale aantal nge en eveneens 83% van het totale areaal cultuurgrond.

Tussen 1992 en 1994 is het aantal agrarische bedrijven in alle hoofdstructuren gedaald. Het sterkst was dit het geval in de stedelijke hoofdstructuur. De productieomvang (uitgedrukt in nge) is in de drie hoofdstructuren - in ongeveer gelijke mate - gestegen. In de periode van onderzoek is de oppervlakte cultuurgrond in Noord-Brabant afgenomen met 1%. Het sterkst was de afname in de stedelijke hoofdstructuur. De gemiddelde bedrijfsomvang is tussen 1992 en 1994 toegenomen. In 1994 heeft de groene hoofdstructuur gemiddeld de grootste agrarische bedrijven.

Ontwikkelingsgebieden

Binnen de agrarische hoofdstructuur worden in het streekplan zeven ontwikkelingsgebieden voor bepaalde land- en tuinbouwsectoren onderscheiden. In het onderzoek zijn de ontwikkelingen per ontwikkelingsgebied nagegaan. Tussen de verschillende gebieden blijken inderdaad verschillen in ontwikkeling te bestaan. De periode van onderzoek omvat slechts twee jaren. De aangetroffen verschillen kunnen dan ook niet anders dan klein zijn.

Bij hantering van bepaalde uitgangspunten komt het ontwikkelingsgebied rundveehouderij als het gunstigste naar voren. Daarna volgen de ontwikkelingsgebieden intensieve veehouderij, glastuinbouw en champignonenteelt. Het ontwikkelingsgebied vollegroenteteelt scoort het ongunstigst.

1. INLEIDING

1.1 Achtergrond en doel

In 1992 is het streekplan Noord-Brabant vastgesteld. De provincie heeft (uiteraard) belangstelling voor de vraag, of de ontwikkeling van de verschillende functies verloopt volgens het uitgezette beleid. Voor het verkrijgen van inzicht in de ontwikkelingen binnen de functie land- en tuinbouw heeft het provinciaal bestuur van Noord-Brabant het Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO) een opdracht verstrekt voor het uitvoeren van onderzoek. Het onderzoek wordt een aantal jaren achtereenvolgend herhaald. Het doel van het onderzoek kan als volgt worden geformuleerd:

het onderzoek verstrekt kwantitatieve informatie over de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Noord-Brabant én het analyseert en beschrijft de belangrijkste aspecten van deze ontwikkelingen.

1.2 Gebiedsindeling

In dit verslag zijn twee soorten gebieden onderscheiden: hoofdstructuren en ontwikkelingsgebieden 1).

Het Noordbrabantse streekplan van 1992 onderscheidt drie ruimtelijke *hoofdstructuren* (zie figuur 1.1): de agrarische hoofdstructuur, de groene hoofdstructuur en de stedelijke hoofdstructuur. In de twee eerstgenoemde hoofdstructuren ligt - heel globaal geformuleerd - het accent op de land- en tuinbouw respectievelijk op de natuurwaarden. De stedelijke hoofdstructuur bestaat uit de stadsregio's Breda, 's-Hertogenbosch, Eindhoven/Helmond en Tilburg.

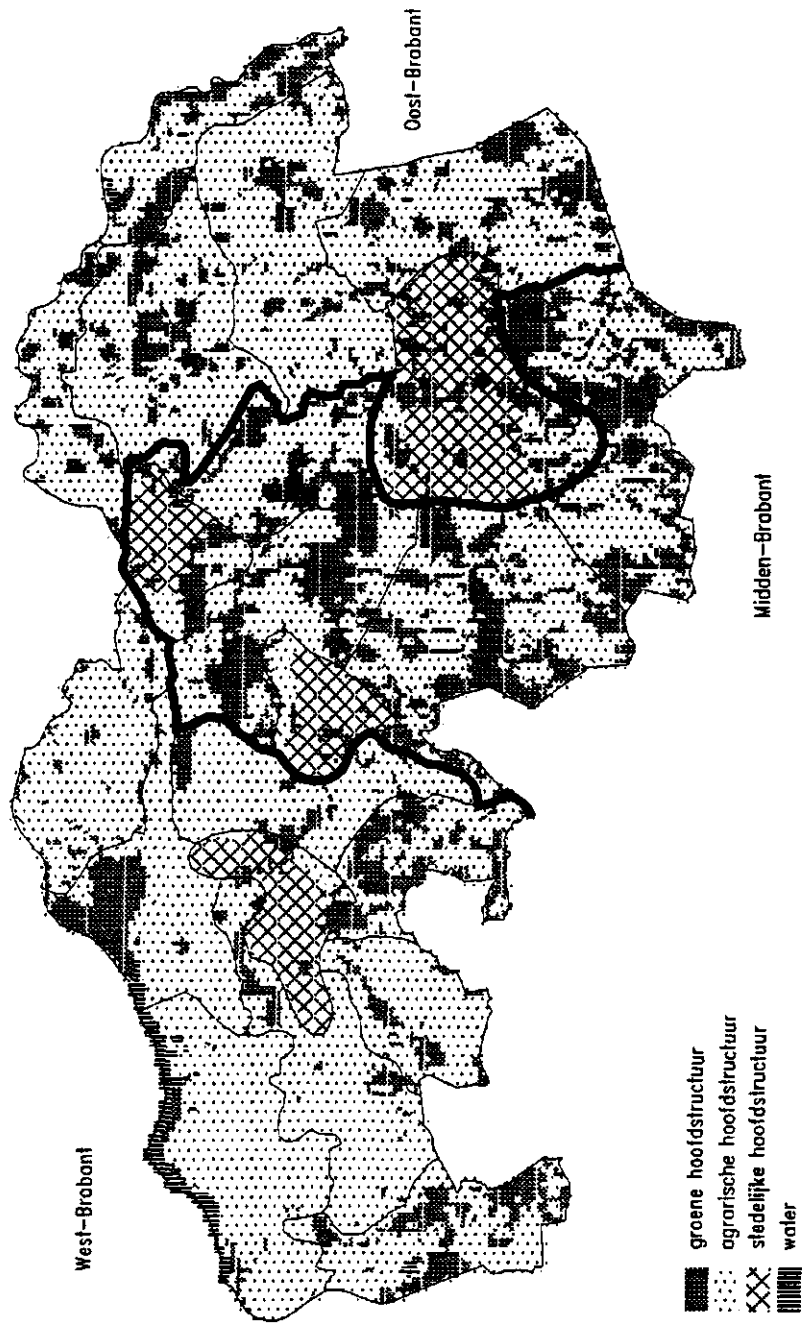
Binnen de agrarische hoofdstructuur worden agrarische *ontwikkelingsgebieden* onderscheiden. "Binnen deze gebieden is het streven er in het bijzonder op gericht dat nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan versterking van het veilige, duurzame en concurrerende karakter van de aanwezige kansrijke agrarische activiteit, mede in samenhang met het betreffende agribusiness-complex" (provincie Noord-Brabant, 1992). Ontwikkelingsgebieden zijn er voor de volgende sectoren: rundveehouderij, intensieve veehouderij, akkerbouw, glastuinbouw, boomteelt, vollegrondsgroenteteelt en champignonenteelt.

1.3 Aard van het rapport

Het verslag van de eerste monitoring (Voskuilen, 1994) was - mede omdat het een beschrijving bevatte van de uitgangssituatie - tamelijk uitgebreid. Het is niet zinvol om de volgende jaren steeds in herhaling te treden. In verband hiermee is deze rapportage veel beknopter dan de eerste.

In dit verslag gaat het er vooral om aan te geven, in welke mate de situatie van de Brabantse land- en tuinbouw in 1994 ten opzichte van 1992 al dan niet is gewijzigd. Omdat de periode van onderzoek slechts twee jaren omvat, kunnen nog geen grote veranderingen worden verwacht.

1) Verder wordt in de monitoring gewerkt met drie *regio's*: West-Brabant, Midden-Brabant en Oost-Brabant. De regio's zijn vervolgens nog onderverdeeld in 21 *deelregio's*. In dit verslag wordt niet ingegaan op de regio's en de deelregio's. Uiteraard zijn bij de verstrekte gegevens deze twee soorten deelgebieden wél opgenomen.

Figuur 1.1 Indeling Noord-Brabant in regio's en hoofdstructuren

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komen de ontwikkelingen in de drie hoofdstructuren aan de orde. De verschillende ontwikkelingsgebieden staan centraal in hoofdstuk 3.

Op de aanpak van het onderzoek wordt in deze rapportage niet ingegaan. Verwezen wordt naar het verslag van de eerste monitoring (Voskuilen, 1994).

2. ONTWIKKELINGEN IN DE HOOFDSTRUCTUREN

2.1 Aantal bedrijven

De agrarische hoofdstructuur telt de meeste land- en tuinbouwbedrijven. Van alle bedrijven die in de monitoring zijn opgenomen, is in beide peiljaren namelijk 84% gelegen in deze hoofdstructuur. De groene hoofdstructuur omvat 10% van de bedrijven en de stedelijke hoofdstructuur 6%.

In alle drie de hoofdstructuren is het aantal bedrijven tussen 1992 en 1994 afgenomen. In de stedelijke hoofdstructuur was de daling duidelijk groter dan in de beide andere hoofdstructuren (tabel 2.1). Bezieet men de ontwikkeling per bedrijfstype (voor een toelichting zie bijlage 2), dan zijn er tussen de drie hoofdstructuren weinig verschillen in ontwikkelingsrichting. In de stedelijke hoofdstructuur verloopt de afname meestal wat sneller. Maar hier is ook het totale aantal bedrijven sterker gedaald. De afname van het aantal rundveehouderijbedrijven en de sterke toename van het aantal overige graasdierbedrijven hangt voor een belangrijk deel samen met een verschuiving tussen bedrijfstypen door veranderingen in de nge-normen tussen 1992 en 1994. Het totaal van de twee typen is tussen beide jaren nauwelijks veranderd. Merkwaardig op het eerste gezicht is verder de toename van het aantal glastuinbouwbedrijven in de groene hoofdstructuur. Bedacht moet echter worden, dat het hier om een toename van slechts enkele (3) bedrijven gaat.

Tabel 2.1 Ontwikkeling aantal bedrijven in Noord-Brabant tussen 1992 en 1994 naar hoofdstructuur (hfd) en bedrijfstype; index=indexcijfer 1992=100

Bedrijfstype	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992 aantal	1994 index	1992 aantal	1994 index	1992 aantal	1994 index
Rundveehouderij	5.127	90	820	92	305	86
Overig graasdier	1.518	127	220	132	153	120
Hokdierhouderij	4.053	94	505	96	192	92
Overige veecombinaties	1.020	87	136	86	46	74
Akkerbouw	1.786	100	139	96	101	92
Glastuinbouw	627	99	49	106	130	91
Boomteelt	793	104	54	87	64	95
Overig tuinbouw open grond	952	93	63	81	159	95
Champignonteelt	209	98	18	89	11	82
Overig	1.556	98	161	96	119	97
Totaal	17.641	97	2.165	97	1.280	94

2.2 Produktie-omvang

De produktie wordt uitgedrukt in nge (zie bijlage 1). Van de totale produktie-omvang komt in beide peiljaren 83% voor rekening van de bedrijven in de agrarische hoofdstructuur, 11% voor de bedrijven in de groene hoofdstructuur en 6% voor de bedrijven in de stedelijke hoofdstructuur.

De totale productie-omvang is tussen 1992 en 1994 gestegen. Dit is in ongeveer gelijke mate het geval voor alle drie de hoofdstructuren (tabel 2.2).

Ook hier geldt dat de ontwikkelingsrichting - per sector gezien - voor de drie hoofdstructuren ongeveer dezelfde is. Wel is de productie-omvang van de glastuinbouw en van de boomteelt in de groene hoofdstructuur tussen 1992 en 1994 minder sterk gestegen dan in de andere hoofdstructuren. Bij de relatief sterke stijging van het aantal nge voor de champignonteelt in de stedelijke hoofdstructuur moet worden aangetekend, dat het hier gaat om een - in absolute termen - geringe uitbreiding.

Tabel 2.2 *Ontwikkeling productie-omvang in Noord-Brabant tussen 1992 en 1994 naar hoofdstructuur (hfd) en produktierichting; nge = nge x 100, index=indexcijfer 1992=100*

Productie-richting	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992 nge	1994 index	1992 nge	1994 index	1992 nge	1994 index
Rundveehouderij	3.582	105	643	104	184	104
Hokdierhouderij	3.042	102	394	103	146	109
Akkerbouw	940	96	86	98	33	87
Glastuinbouw	927	119	66	108	175	112
Boomteelt	500	116	33	105	39	113
Overig tuinbouw open grond	612	110	39	104	72	100
Champignonteelt	212	108	18	104	10	122
Overig	378	146	50	157	28	150
Totaal	10.193	107	1.329	106	687	108

2.3 Grondgebruik

In tabel 2.3 is de ontwikkeling van het grondgebruik in beeld gebracht. Tussen 1992 en 1994 is de totale oppervlakte cultuurgrond in Noord-Brabant verminderd met circa 2.750 ha (1%). In de stedelijke hoofdstructuur daalde de oppervlakte cultuurgrond duidelijk het sterkst. Dit ligt ook voor de hand. Hier is immers de behoefte aan grond voor niet-agrarische doeleinden het grootst.

Tabel 2.3 *Ontwikkeling oppervlakte cultuurgrond in Noord-Brabant tussen 1992 en 1994 naar hoofdstructuur (hfd) en grondgebruik; index=indexcijfer 1992=100*

Grondgebruik	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992 ha	1994 index	1992 ha	1994 index	1992 ha	1994 index
Grasland	96.797	98	16.613	97	6.370	96
Voedergewassen	62.336	98	10.424	98	3.733	91
Akkerbouw	49.075	101	4.326	105	1.495	100
Glastuinbouw	690	106	46	98	130	101
Boomteelt	3.089	109	203	84	152	105
Overige tuinbouw open grond	11.772	102	862	100	1.162	90
Overig	2.378	144	166	112	113	128
Totaal	226.137	99	32.640	99	13.155	95

Zowel voor 1992 als voor 1994 geldt, dat de bedrijven in de agrarische hoofdstructuur 83% van het totale areaal cultuurgrond in gebruik hebben. Het aandeel van de bedrijven in de groene respectievelijk de stedelijke hoofdstructuur is (eveneens ongewijzigd) 12% en 5%.

In de drie hoofdstructuren zien we een - overigens lichte - daling van de oppervlakte grasland en voedergewassen. Het areaal akkerbouw geeft globaal genomen een stabilisatie te zien. Het areaal glastuinbouw en boomteelt steeg in de agrarische en in de stedelijke hoofdstructuur en daalde in de groene hoofdstructuur. De opengrondstuinbouw bleef in de agrarische en in de groene hoofdstructuur ongeveer gelijk; de stedelijke hoofdstructuur laat een afname (10%) zien. De toename in de categorie "overig" is een gevolg van de uitbreiding van de oppervlakte braakland (hervorming van het gemeenschappelijke landbouwbeleid). Relatief gezien is deze categorie van ondergeschikte betekenis (circa 1% van de totale oppervlakte cultuurgrond).

2.4 Bedrijfsomvang

Tussen 1992 en 1994 is de gemiddelde bedrijfsomvang toegenomen (tabel 2.4). Voor een deel hangt deze toename samen met de veranderde nge-normen. In 1994 is de gemiddelde bedrijfsomvang het grootst in de groene hoofdstructuur. Dan volgt de agrarische hoofdstructuur, terwijl de bedrijven in de stedelijke hoofdstructuur gemiddeld het kleinst zijn. Wel is het zo, dat de stijging het grootst is in de stedelijke hoofdstructuur.

De verschillen in gemiddelde grootte tussen de onderscheiden bedrijfstypen zijn zeer aanzienlijk. Dit is in alle drie de hoofdstructuren het geval. De glastuinbouw- en de champignonbedrijven zijn verreweg het grootst. Gemiddeld genomen zeer klein zijn de overige graasdierbedrijven en de akkerbouwbedrijven.

Tabel 2.4 Gemiddelde bedrijfsomvang in nge in Noord-Brabant naar hoofdstructuur (hfd), jaar en bedrijfstype

Bedrijfs- type	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992	1994	1992	1994	1992	1994
Rundveehouderij	66	78	75	85	57	69
Overig graasdier	18	21	22	27	13	16
Hokdierhouderij	64	70	65	71	69	83
Overig veecombinaties	64	72	71	78	53	62
Akkerbouw	36	34	27	27	20	17
Glastuinbouw	129	151	121	116	121	150
Boomteelt	63	71	59	69	60	78
Overig tuinbouw open grond	51	62	40	53	47	50
Champignonteelt	101	112	104	126	95	136
Overig	42	46	43	46	30	34
Alle	58	64	61	67	54	62

3. ONTWIKKELINGSGEBIEDEN

3.1 Inleiding

Binnen de agrarische hoofdstructuur onderscheidt het streekplan voor zeven sectoren van de land- en tuinbouw zogenaamde ontwikkelingsgebieden. In dit hoofdstuk wordt per ontwikkelingsgebied een beschrijving gegeven van de betreffende sector. Twee opmerkingen vooraf:

- waar in de tabellen het totaal aantal nge en de totale arealen worden vermeld, gaat het om de totalen van de sector. De totalen hebben met andere woorden niet betrekking op de in de tabellen vermelde (op de betreffende tak gespecialiseerde) bedrijven;
- het totaal van een ontwikkelingsgebied en het overig agrarisch gebied vormt het totaal van de betreffende sector in de agrarische hoofdstructuur.

3.2 Rundveehouderij

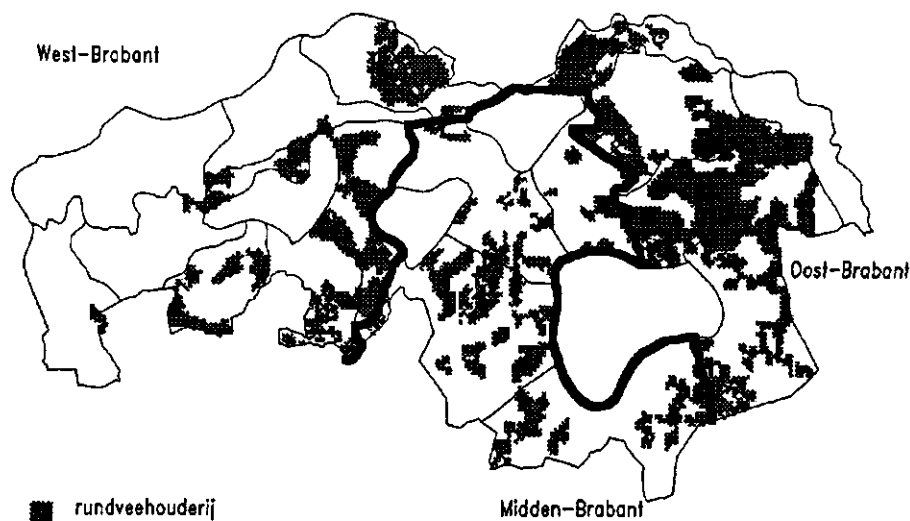
In 1994 bevatte het ontwikkelingsgebied rundveehouderij (figuur 3.1) 46,0% van alle rundveehouderijbedrijven in de agrarische hoofdstructuur tegen 44,7% in 1992 (tabel 3.1). Het aandeel van het ontwikkelingsgebied in het totale aantal nge van de agrarische hoofdstructuur voor rundvee nam toe van 48,3% naar 49,0%. Er is dus sprake van een - overigens heel geringe - stijging van de relatieve betekenis van het ontwikkelingsgebied.

In het ontwikkelingsgebied is de gemiddelde produktie-omvang van de rundveehouderijbedrijven hoger dan in de rest van de agrarische hoofdstructuur. Opvallend is dat de gemiddelde bedrijfsomvang in het ontwikkelingsgebied minder sterk is gestegen dan daarbuiten.

Tabel 3.1 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied rundveehouderij (rv) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied rv			Overig agrarisch gebied		
	1992	1994	index	1992	1994	index
Aantal bedrijven a)	2.294	2.113	92	2.833	2.483	88
Nge/bedrijf b)	73	84	116	61	73	120
Ha/bedrijf b)	22	23	105	20	22	108
Nge melkvee x 100	1.544	1.685	109	1.588	1.686	106
Nge mestvee	186	156	84	264	227	86
Ha grasland	41.621	40.934	98	55.176	53.552	97
Ha voedergewas	28.161	27.845	99	34.175	33.318	97
Gve/ha c)	3,71	3,57	96	3,49	3,38	97
Bedrijven (%) d)	44,7	46,0	103			
Produktie (%) d)	48,3	49,0	102			

a) Aantal rundveehouderijbedrijven; b) Nge respectievelijk hectare per rundveehouderijbedrijf; c) Gve (grootvee-eenheden) per hectare cultuurgrond op rundveehouderijbedrijven; d) Deel van de rundveehouderijbedrijven respectievelijk deel van de rundveehouderijproduktie dat valt in het ontwikkelingsgebied.

Figuur 3.1 Ontwikkelingsgebied rundveehouderij

Nieuw in vergelijking met het eerste verslag is de opname van het kengetal voor de veebezetting, het aantal grootvee-eenheden (gve) per hectare. Een grootvee-eenheid is een omrekeningseenheid voor graasdieren op basis van hun voederbehoefte (de standaard eenheid is de voederbehoefte van één melkkoe). De veebezetting per hectare cultuurgrond (op rundveehouderijbedrijven) is weliswaar iets gedaald, maar ligt nog steeds erg hoog.

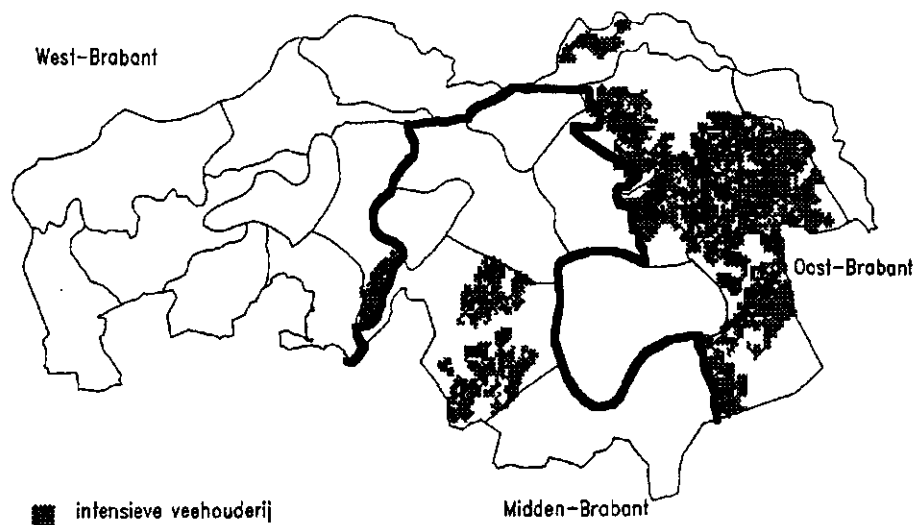
3.3 Intensieve veehouderij

Tussen 1992 en 1994 is het aandeel van het ontwikkelingsgebied intensieve veehouderij (figuur 3.2) in het totale aantal intensieve veehouderijbedrijven dat in de agrarische hoofdstructuur is gevestigd, nauwelijks veranderd (tabel 3.2). Hetzelfde geldt voor het aandeel in de productie. De gemiddelde bedrijfsomvang is in het ontwikkelingsgebied duidelijk hoger dan in het overige agrarische gebied. Ook hier geldt echter, dat het aantal nge per bedrijf in de rest van de agrarische hoofdstructuur sneller toeneemt dan in het ontwikkelingsgebied.

Tabel 3.2 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied intensieve veehouderij (iv) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied iv			Overig agrarisch gebied		
	1992	1994	index	1992	1994	index
Aantal bedrijven a)	1.631	1.552	95	2.422	2.252	93
Nge/bedrijf b)	73	78	107	58	64	112
Ha/bedrijf b)	5	5	106	4	5	107
Nge hokdieren	1.368	1.389	102	1.674	1.708	102
Bedrijven (%)	40,2	40,8	101			
Productie (%)	45,0	44,9	100			

a) Aantal hokdierbedrijven; b) Nge respectievelijk hectare per hokdierbedrijf.

Figuur 3.2 Ontwikkelingsgebied intensieve veehouderij

3.4 Akkerbouw

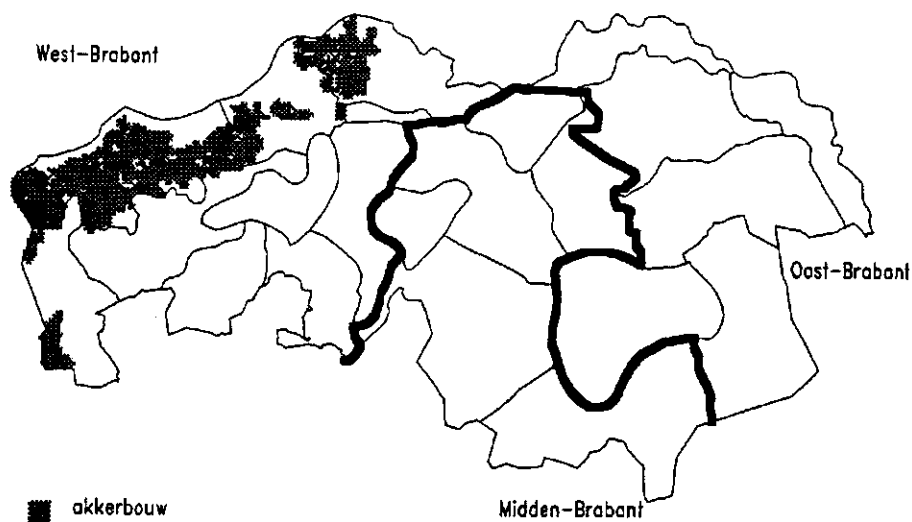
Het ontwikkelingsgebied akkerbouw (figuur 3.3) ligt geheel in Westelijk Noord-Brabant. De akkerbouw in dit gebied is niet goed te vergelijken met de akkerbouw in de rest van de provincie. Het ontwikkelingsgebied is namelijk een klei-akkerbouwgebied. Zo wordt hier bijvoorbeeld vrijwel geen mais verbouwd in tegenstelling tot de rest van de provincie.

Het aandeel van het ontwikkelingsgebied akkerbouw in het aantal akkerbouwbedrijven en in de productie-omvang van de akkerbouw is tussen 1992 en 1994 afgenomen (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied akkerbouw (ab) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied ab			Overig agrarisch gebied		
	1992	1994	index	1992	1994	index
Aantal bedrijven a)	531	515	97	1.255	1.267	101
Nge/bedrijf b)	66	63	96	23	22	96
Ha/bedrijf b)	41	41	100	16	16	100
Nge akkerbouw	34.897	32.117	92	59.100	57.766	98
Ha akkerbouw c)	21.922	20.812	95	27.153	28.631	105
Bedrijven (%)	29,7	28,9	97			
Productie (%)	37,1	35,7	96			

a) Aantal akkerbouwbedrijven; b) Nge respectievelijk hectare per akkerbouwbedrijf; c) Exclusief voedergewassen.

Figuur 3.3 Ontwikkelingsgebied akkerbouw

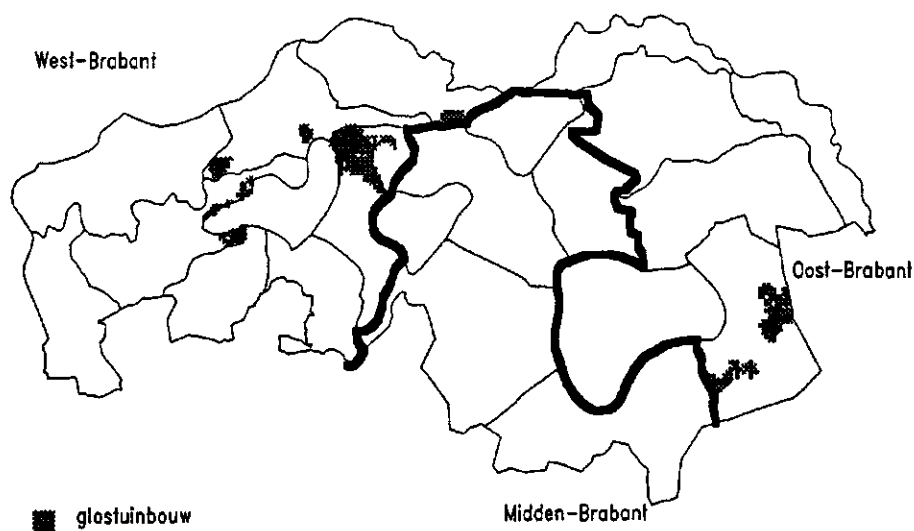
3.5 Glastuinbouw

In de onderzoeksperiode is zowel het aandeel van het ontwikkelingsgebied glastuinbouw (figuur 3.4) in het totale aantal glastuinbouwbedrijven als het aandeel in de totale glastuinbouwproductie licht gestegen (tabel 3.4). Toch behoort nog steeds slechts ruim 20% van de bedrijven (en ruim een kwart van de tuinbouwproductie) tot het ontwikkelingsgebied. De bedrijven in het ontwikkelingsgebied zijn gemiddeld genomen aanzienlijk groter dan die in het overige agrarische gebied.

Tabel 3.4 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied glastuinbouw (gb) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied gb			Overig agrarisch gebied		
	1992	1994	index	1992	1994	index
Aantal bedrijven a)	138	142	103	489	480	98
Nge/bedrijf b)	168	203	121	118	136	115
Are glas/bedrijf c)	121	131	108	84	89	106
Nge glastuinbouw	24.792	29.817	120	67.916	80.338	118
Ha glas	180	196	109	510	538	106
Bedrijven (%)	22,0	22,8	104			
Productie (%)	26,7	27,1	101			

a) Aantal glastuinbouwbedrijven; b) Nge per glastuinbouwbedrijf; c) Are glas per glastuinbouwbedrijf.

Figuur 3.4 Ontwikkelingsgebied glastuinbouw

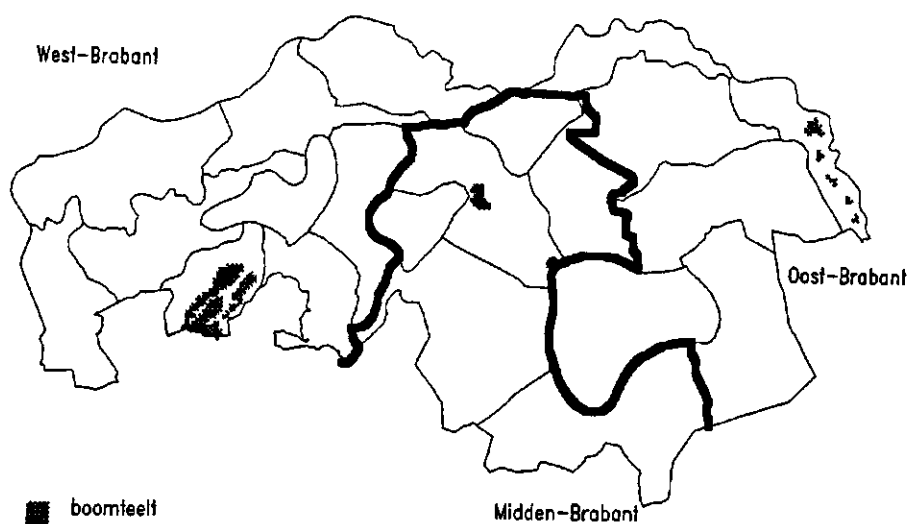
3.6 Boomteelt

Ook voor het ontwikkelingsgebied boomteelt (figuur 3.5) geldt, dat het merendeel van de betreffende bedrijven en van de productie buiten het ontwikkelingsgebied voorkomt. Bovendien is de relatieve betekenis van het ontwikkelingsgebied - zowel wat het aandeel in het aantal boomteeltbedrijven als wat het aandeel in de boomteeltproductie betreft - gedaald (tabel 3.5). Verder valt het op, dat de gemiddelde bedrijfsomvang in het ontwikkelingsgebied nauwelijks groter is dan in de rest van het agrarische gebied.

Tabel 3.5 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied boomteelt (bt) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied bt			Overig agrarisch gebied		
	1992	1994	index	1992	1994	index
Aantal bedrijven a)	212	212	100	581	609	105
Nge/bedrijf b)	64	73	114	63	70	112
Are/bedrijf b)	495	527	106	424	449	106
Nge boomteelt	12.983	14.297	110	36.982	43.732	118
Ha boomteelt	998	1.043	105	2.091	2.336	112
Bedrijven (%)	26,7	25,8	97			
Productie (%)	26,0	24,6	95			

a) Aantal boomteeltbedrijven; b) Nge respectievelijk are per boomteeltbedrijf.

Figuur 3.5 Ontwikkelingsgebied boomteelt

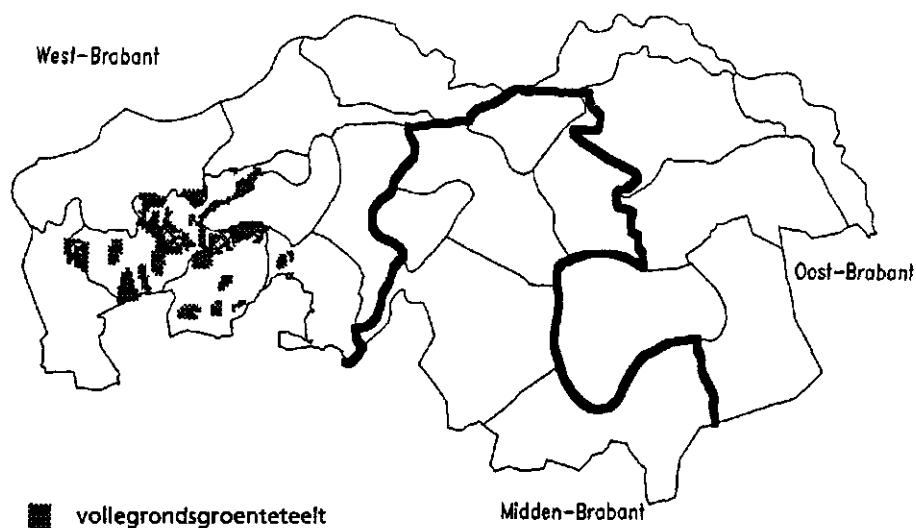
3.7 Vollegrondsgroenteteelt

De sector die hier aan de orde komt, wordt in deze monitoring iets ruimer geïnterpreteerd. Het gaat hierbij om de "overige tuinbouw open grond". Hiertoe behoort - naast de opengrondsgroenteteelt - bijvoorbeeld ook de teelt van bloembollen (zie bijlage 2). In 1994 behoort 22% van de opengrondstuinbouwbedrijven en 17% van de productie tot het ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt (figuur 3.6 en tabel 3.6). Het aandeel van het ontwikkelingsgebied in het totale aantal bedrijven en vooral in de totale productie is tussen 1992 en 1994 gedaald. Opmerkelijk is dat de opengrondstuinbouwbedrijven in het overige agrarisch gebied gemiddeld groter zijn dan die in het ontwikkelingsgebied.

Tabel 3.6 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt (vg) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied vg			Overig agrarisch gebied		
	1992	1994	index	1992	1994	index
Aantal bedrijven a)	218	192	88	734	695	95
Nge/bedrijf b)	52	51	99	51	65	127
Are/bedrijf b)	539	517	96	591	696	118
Nge tuinbouw open grond c)	11.775	11.275	96	49.380	56.264	114
Ha tuinbouw open grond c)	1.476	1.346	91	10.296	10.623	103
Bedrijven (%)	22,9	21,7	95			
Productie (%)	19,3	16,7	87			

a) Aantal overige opengrondstuinbouwbedrijven; b) Nge respectievelijk are per overig opengrondstuinbouwbedrijf; c) Nge respectievelijk hectare overig tuinbouw open grond.

Figuur 3.6 Ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt

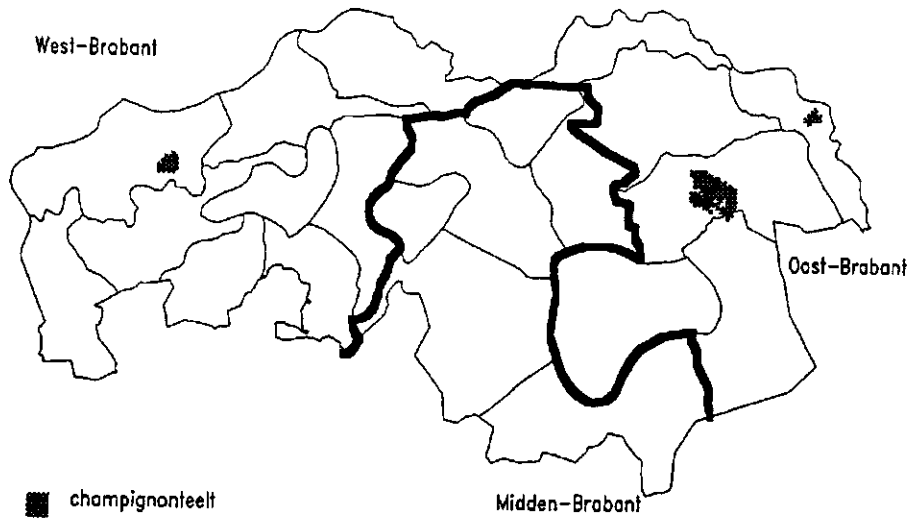
3.8 Champignonteelt

Het ontwikkelingsgebied champignonteelt (figuur 3.7) omvat in 1994 20% van de champignonbedrijven en 30% van de produktie (tabel 3.7). Het aandeel van het ontwikkelingsgebied in het totale aantal nge voor champignons is in de onderzoeksperiode toegenomen. De gemiddelde bedrijfsomvang is in het ontwikkelingsgebied aanzienlijk hoger dan in de rest van het agrarisch gebied.

Tabel 3.7 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied champignonteelt (ct) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied ct			Overig agrarisch gebied		
	1992	1994	index	1992	1994	index
Aantal bedrijven a)	42	41	98	167	163	98
Nge/bedrijf b)	146	169	116	90	98	108
Nge champignons	6.067	6.909	114	15.149	15.920	105
Bedrijven (%)	20,1	20,1	100			
Produktie (%)	28,6	30,3	106			

a) Aantal champignonbedrijven; b) Nge per champignonbedrijf.

Figuur 3.7 Ontwikkelingsgebied champignonteelt

4. CONCLUSIES

4.1 Hoofdstructuren

Verreweg de meeste Brabantse agrarische bedrijven (84%) zijn gelegen in de agrarische hoofdstructuur. De groene hoofdstructuur telt 10% van de bedrijven en de stedelijke hoofdstructuur 6%. Tussen 1992 en 1994 is het aantal bedrijven in alle drie de hoofdstructuren afgenomen. Het sterkst was dit het geval in de stedelijke hoofdstructuur.

De gemiddelde bedrijfsomvang is in 1994 het hoogst in de groene hoofdstructuur (67 nge). Daarna volgt de agrarische hoofdstructuur (64 nge). Hekkesluis is de stedelijke hoofdstructuur (62 nge).

4.2 Ontwikkelingsgebieden

In figuur 4.1 is geprobeerd om tot een waardering van de situatie en de ontwikkelingen in de ontwikkelingsgebieden te komen. Dit is gebeurd aan de hand van de volgende drie criteria: aantal bedrijven, produktie-omvang in nge en gemiddeld aantal nge per bedrijf. De waardering die per criterium wordt gegeven, is het totaal van de beoordeling van twee zaken, namelijk de absolute hoogte en de ontwikkeling tussen 1992 en 1994.

Een voorbeeld ter verduidelijking: het ontwikkelingsgebied rundveehouderij bevat - in vergelijking met de andere ontwikkelingsgebieden - naar verhouding een hoog percentage rundveehouderijbedrijven. Bovendien geeft dit percentage tussen 1992 en 1994 een stijging te zien. Vandaar de "++" in de eerste kolom. De "++" in de tweede kolom heeft precies dezelfde achtergrond. Tenslotte het gemiddelde aantal nge per bedrijf: dit kengetal is in het ontwikkelingsgebied weliswaar hoger dan in het overige agrarische gebied, maar de toename is geringer. Daarom een "0".

Ontwikkelingsgebied	Bedrijven	Produktie-omvang (nge)	Nge per bedrijf
Rundveehouderij	++	++	0
Intensieve veehouderij	++	+	0
Akkerbouw	--	0	+
Glastuinbouw	0	0	++
Boomteelt	--	--	+
Vollegrondsgroenteteelt	--	--	--
Champignonteelt	-	+	++

Figuur 4.1 Waardering van drie kengetallen van de ontwikkelingsgebieden binnen de agrarische hoofdstructuur

Kanttekeningen

De gevolgde werkwijze bij de hiervoor behandelde waardering is bedoeld als voorzet voor het beleid. Uiteindelijk dient het beleid namelijk aan te geven:

- aan de hand van welke criteria moet worden beoordeeld, of de ontwikkelingen in de deelgebieden "goed" verlopen (in het voorgaande zijn hiervoor de criteria

- aantal bedrijven, produktie-omvang in nge en het aantal nge per bedrijf gehanteerd. Elk criterium is beoordeeld aan de hand van de absolute hoogte en de ontwikkeling tussen 1992 en 1994);
- welk gewicht aan de onderscheiden criteria moet worden gegeven.

LITERATUUR

Provincie Noord-Brabant (1992)
Streekplan Noord-Brabant

Voskuilen, M.J. (1994)
Monitoring van de land- en tuinbouw in Noord-Brabant; Landbouw-Economisch
Instituut (LEI-DLO); Mededeling 513; Periode 1992-1993

BIJLAGEN

Bijlage 1 Nederlandse grootte-eenheid

De produktie-omvang van de bedrijven en van de verschillende produktierichtingen is uitgedrukt in de Nederlandse grootte-eenheid (nge). De nge is - evenals de sbe (standaardbedrijfseenheid) - een maatstaf voor de economische omvang van land- en tuinbouwbedrijven. De nge is gebaseerd op de saldi per diersoort en per hectare gewas.

Met behulp van de nge kunnen de verschillende dieren en gewassen onder één noemer worden gebracht. Dit biedt de mogelijkheid om de omvang van de agrarische bedrijven met elkaar te vergelijken.

De nge mag niet worden gezien als een maatstaf voor de fysieke omvang (zoals het aantal dieren). Ook moet worden bedacht dat de nge een gestandaardiseerde maatstaf is. Dit betekent dat het aantal nge aangeeft hoe groot een bedrijf zou kunnen zijn, als wordt uitgegaan van het saldo dat onder normale omstandigheden verwacht mag worden. Het werkelijke saldo kan in een bepaald gebied of in een bepaald jaar of op een bepaald bedrijf van het standaard-saldo afwijken.

In tabel B1.1 zijn - om de gedachten te bepalen - voor enkele diersoorten en enkele gewassen de nge-normen voor 1992 en 1994 weergegeven.

Tabel B1.1 Nge per dier respectievelijk per hectare in 1992 en 1994

Dieren/gewassen	1992	1994
Melkkoeien	1,06	1,24
Jongvee < 1 jaar	0,21	0,22
Jongvee 1 - 2 jaar	0,29	0,31
Vleesvee < 2 jaar	0,21	0,21
Fokvarkens	0,26	0,26
Vleesvarkens	0,04	0,04
Leghennen x 100	0,20	0,24
Wintertarwe	0,90	0,85
Suikerbieten	1,79	1,83
Snijmais	1,01	0,99
Tomaten (glas)	130,93	151,37
Komkommers (glas)	130,93	144,81

Bijlage 2 Bedrijfstypering

Met behulp van de Nederlandse grootte-eenheid (nge) kunnen agrarische bedrijven worden getypeerd. Een bedrijf behoort tot een bepaald bedrijfstype als twee derde of meer van de totale nge-waarde afkomstig is van het aangegeven bedrijfsonderdeel, bijvoorbeeld: een bedrijf wordt getypeerd als akkerbouwbedrijf wanneer ten minste twee derde van het totaal aantal nge uit de akkerbouw komt. In deze zogenaamde NEG-typologie worden 8 hoofdtypen onderscheiden, die verder zijn onderverdeeld tot in totaal 41 bedrijfstypen. In tabel B2.2 zijn de bedrijfstypen aangeduid met hun naam en hun code.

In tabel B2.1 is aangegeven welke bedrijfstypen voor de monitoring van de land- en tuinbouw in Noord-Brabant zijn onderscheiden en hoe deze zijn samengesteld op basis van de NEG-typologie.

Tabel B2.1 Bedrijfstypering monitoring land- en tuinbouw in Noord-Brabant op basis van de NEG-typologie

Bedrijfstype	Code NEG-type a)
1. Rundveehouderij	4110, 4120, 4370, 4390
2. Overig graasdier	4410, 4420, 4430, 4448, 4449, 7100
3. Hokdierhouderij	4380, 5011/5013, 5021/5023, 5031, 5032
4. Overig veecombinaties	7200
5. Akkerbouw	1110, 1210, 1220, 1230, 1248, 1249
6. Glastuinbouw	2012, 2022
7. Boomteelt	3480, 3490
8. Overig tuinbouw open grond	2011, 2013, 2021, 2023, 2039
9. Champignon	2033
10. Overig	3210, 6010, 6090, 8100,8200

a) Code NEG-type zoals vermeld in tabel B2.2.

Tabel B2.2 NEG-typologie: namen en codes

Bedrijfstype	Code
1. Akkerbouwbedrijven	
w.v. graan	1110
gespecialiseerd hakvruchten	1210
graan/hakvruchten	1220
akkerbouw/groente	1230
overig hakvruchten	1248
overig akkerbouw	1249
2. Tuinbouwbedrijven	
w.v. opengrondsgraente	2011
glasgraente	2012
overig graente	2013
opengrondsbloem(bollen)	2021
glasbloemen	2022
overig bloemen	2023
champignon	2033
overig tuinbouw	2039
3. Blijvende teeltbedrijven	
w.v. fruit	3210
boomkwekerij	3480
overig blijvende teelt	3490
4. Graasdierbedrijven	
w.v. sterk gespecialiseerd melkvee	4110
gespecialiseerd melkvee	4120
overig melkvee	4370
kalvermesterij	4380
overig rundvee	4390
schapen	4410
rundvee/schapen	4420
geiten	4430
grasland	4448
overig graasdier	4449
5. Hokdierbedrijven	
w.v. fokvarkens	5011
mestvarkens	5012
overig varkens	5013
legkippen	5021
slachtpluimvee	5022
overig pluimvee	5023
varkens/pluimvee	5031
overig hokdier	5032
6. Gewassencombinaties	
w.v. tuinbouw/blijvende teelt	6010
overig gewassencombinaties	6090
7. Veeteeltcombinaties	
w.v. graasdiercombinaties	7100
overig veeteeltcombinaties	7200
8. Gewassen/veeteelt-combinaties	
w.v. akkerbouw/veeteelt-combinaties	8100
overig combinaties	8200